

Pregledni rad

УДК: 329

DOI: 10.5281/zenodo.13952299

Primljeno: 02. maj 2024.

Prihvaćeno: 01. jul 2024.

mr Kristina MEHOVIĆ*

Vlada Republike Srbije

POLOŽAJ POLITIČKE OMLADINE U PARLAMENTARNIM POLITIČKIM STRANKAMA REPUBLIKE SRBIJE

Sažetak

Položaj političke omladine, odnosno omladine koja se na razne direktne i indirektne načine bavi političkim pitanjima, ima jedan preduslov za postojanje i delovanje a to je njeno proklamovanje u najvažnijim pravnim i političkim aktima svih političkih organizacija - u statutu, a zatim i u pravilnicima o radu organa stranke. U tom, slučaju tako (ne)definisana - politička omladina ima konkretne i stvarne mehanizme kroz koje deluje, odnosno kroz koje implementira onu politiku koja se smatra „omladinskom“ nezavisno od toga da li čini vlast ili ne. Tim pre, jer bilo bi krajnje neobično očekivati da se političari koji nisu mladi, bave njihovim pitanjima pre samih mladih, ili još gore, bez njih. Definisanje omladine, njenog rada i naldežnosti, u okviru akata političkih stranaka predstavlja i ujedno priznanje njenog političkog subjektiviteta i podrazumeva njeno uključivanje u širi društveni i politički - a ne samo fiktivno-politički život i daje joj određenu težinu.

* E-mail: kristinamehovic@gmail.com

U radu biće pomenute samo stranke aktuelnog saziva Narodne skupštine Republike Srbije koje su na parlamentarnim izborima održanim u decembru 2023. godine, osvojile izborni cenzus od 3% za ulazak u parlament, sa dva izuzetka, pre svega zbog činjenice da u ovom momentu postoji 129 registrovanih političkih partija koje nije moguće, a ni svrsishodno, obraditi.

Ključne reči: političke stranke, izbori, parlament, omladina, politika

Određivanje pojma “omladine” i “političke omladine”

Kada je u pitanju omladina u raznim tekstovima, što stručnim, što konvencionalnim u upotrebi se nekada koristi pojam “mladi” a nekada se koristi pojam “omladina”. S toga je odmah na početku potrebno napomenuti da ne postoji opšteprihvaćena posebna definicija ni pojma „omladine” ali ni pojma “mladih” i da su u većini zakonodavstva oba pojma prihvaćena na način da su jedan drugom sinonimi. “Mladi i/ili omladina” u pravno-političkom okviru određuje se prema godinama starosti iako je u takvom slučaju opravdano postaviti pitanje šta je zapravo donja ili gornja granica biološke starosti mladih i da li se ona kroz određene promene društvenog uređenja i napretka civilizacije uopšte može “pomerati”. Postoje stavovi autora da je omladina društveni konstrukt i da se odnosi na period složene tranzicije ka samostalnosti, od detinjstva do odraslog doba. Definicije omladine se razlikuju po zemljama. U statističke svrhe na nivou EU obično se bira starosna granica od 15 do 29 godina (Lavchyan, Williamson, 2021, str. 6.).

Kada je u pitanju Republika Srbija, pitanje mladih u okviru zakonodavstva rešeno je kao i u većini zemalja Evropske unije - Zakonom o mladima, gde je zakonodavac u svom trećem članu ovakvu terminološku dilemu rešio definišući “omladinu ili mlade” kao “lica od navršениh 15 godina do navršениh 30 godina života”(Zakon o mladima, čl. 3.). Dakle, može se zaključiti da većina zemalja poistovećuje ova dva termina, odnosno ne pravi razliku. Definicije “mladih i/ili omladine” zakonodavstva regiona Zapadnog Balkana takođe imaju ista zakonska rešenja, sa manjim ili većim odstupanjima, tako da u Crnoj

Gori, Federaciji Bosne i Hercegovine¹ kao i Albaniji mlade i/ili omladinu čine oni koji imaju od 15 do 30 godina, u Republici Srpskoj od 16 do 30 godina, a u Republici Severnoj Makedoniji od 15 do 29 godina. U zemljama iz okruženja, izuzetak je Rumunija u kojoj su mladi i/ili omladina od 14 do 35 godina starosti. (Stojanović, 2021, str. 175). Pitanje omladine kroz istoriju je oduvek bilo zanimljivo čak i za najveća filozofska imena kao što je Aristotel, za koga je mladost u antičkom grčkom društvu trajala od sedme pa čak do četrdesete godine. (Marković Krstić, 2008, str. 84).

Poteškoće definisanja omladine ne proizlaze samo iz nedostataka radova o problemima omladine kod nas nego i iz nedovoljne i samoparcijalne analize omladinske problematike u svetu uopšte. Dilić tako navodi mišljenja eksperata UNESKO-a za probleme omladine, koji kažu: »*Socijalni, ekonomski i psihološki položaj mladih se u praksi toliko razlikuje, da je krajnje teško formulisati bilo kakvu uopštenu i sadržajnu definiciju pojma omladine*« i njihovu preporuku da se »*kao kompromis može prihvatiti pragmatična definicija 'mladih' za sve one kojima je društvo dalo takav status*« (Dilić, 1971, str. 127). Za razliku od ovakvog pristupa, pojedini autori smatraju da se omladina i mladi kao termini razlikuju, te da ta razlika podrazumeva razgraničenje bioloških i društvenih činilaca koji utiču na nastanak starosne difrencijacije u nekom društvu. Za razliku od pojma mladih, koji se odnosi na prirodnu zakonitost ljudskog života i predstavlja statističku kategoriju omladina upućuje na istorijsko-društvenu uslovljenost i prirodu skupine mladih osoba i odnosi se na pojavu društvenokulturnog proizvođenja mladih kao osobene istorijske formacije. (Stojković Miletić, 2022, str. 60). Ako se u analizu problema uđe dublje, ovakav stav bi možda i bio najispravniji, a to je dakle da se termin "mladi" koristi kao određivanje doba ljudskog života, a "omladina" kao društveno-politički kontekst i složena pojava.

¹ Sa izuzetkom da nadležni organi u FBiH, kantona i jedinica lokalne samouprave mogu proširiti definiciju starosne dobi mladih do navršenih 35 godina, kod programa delovanja za mlade koji se tiču zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja, obrazovanja i sl. gde organi vlasti utvrde da je potrebno. (Stojanović, 2021, str. 175).

Položaj omladine u politici uopšte

Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, prilikom poslednjeg sprovedenog Popisa stanovništva, domaćinstava i stanova 2022. godine u Republici Srbiji, a nakon obrađenih podataka, ukupan broj stanovnika starosti od 15 do 30 navršenih godina života iznosi 1.124.392, a njihov udeo u ukupnom stanovništvu (6.647.003) iznosi 16,92%, o čemu govori u prilog činjenica da mladi apsolutno nisu marginalna grupa ni u ukupnom društvu a samim tim ne mogu biti ni u politici, odnosno političkim strankama.²

Generalno gledano, kroz političku istoriju Republike Srbije, ne možemo sa sigurnošću reći da su mladi kao pojedinci toliko imali uticaj za prelomne istorijske događaje (izuzev ličnosti poput mladog dvadesetogodišnjeg Gavrila principa koji je izvršio atentat na Franca Fedinanda 1914. godine) ali možemo reći da su kao nosioci važnih događaja za jedno društvo i državu, imali kao studenti više puta tokom istorije, naprimer za vreme studentskih protesta 1968. godine, ali i tokom devedesetih godina kroz opoziciono političko delovanje u strankama i organizacijama civilnog društva, kroz učešće u demonstracijama prema tadašnjem režimu Slobodana Miloševića itd. Kada se u jednom takvom društveno-političkom kontekstu, omladina bavi političkim temama, onda ona dobija prefiks "politička". Tako definisana, ona prevazilazi jednostavno biološko određenje nekog broja godina u nekoj socijalnoj grupi, iako vidovi takvog političkog delovanja, ne moraju uvek i nužno da uključuju političke organizacije (kao što je i rečeno - mogu da deluju pojednako politički i kroz udruženja građana). Gledano iz bezbednosnog aspekta, pitanju omladine takođe treba prići obazrivo. Prilikom odvijanja značajnih previranja i političkih procesa unutar države, potrebno je uvažiti je na vreme kao bitan činilac, jer ukoliko ona ne bude na vreme uočena kao politički potencijal u sopstvenoj državi, već je pre svih uoče strane službe,

² Potrebno je napomenuti da su podaci dobijeni na osnovu komunikacije putem e-maila između autora i Republičkog zavoda za statistiku.

sigurno će je pre ili kasnije iskoristiti za nasilno rušenje ustavnog poretka. Odličan primer za to u praksi za to predstavlja protest na Majdanu u Ukrajini prilikom izvođenja obojene revolucije tzv. "Evromajdana" kada se uključuju studenti ne samo iz Kijeva, već i iz drugih gradova Ukrajine. Animiranje univerziteta i uključivanje studenata u protest je veoma opasno i štetno za svaku vlast. Posebno kada je mobilizacija omladine indukovana od opozicije u momentu kada su protesti imali masovnost (Parezanović, 2024, str. 244-245). Zapravo, praksa je više puta pokazala, da nikad prilikom izvođenja nasilnih političkih prevrata omladina nije izostala, naprotiv, posebno kada su u pitanju obojene revolucije, ona bila je jedan od najvažnijih činilaca bez kojih izvođenje takvih revolucija ne bi bilo moguće.

Bavljenje mladima od strane državnih i političkih organa, predstavlja ujedno i priznanje njihovog političkog subjektiviteta u političkom životu a to se postiže pre svega kroz pravne i političke akte koji ih definišu. Iako na prvi pogled ne izgleda da postoji veliki broj pravnih akata koji se odnose na omladinu, to nije tako i oni se mogu svrstati u dve velike grupe.

Prvu veliku grupu - oni se odnose na interne pravne akte političkih organizacija - pre svega na statut a zatim i na pravilnike kojima se bliže uređuje rad organa stranke, odnosno rad omladine kao stranačkog organa. Kada je reč o omladini u političkim partijama institucionalno je definisana kao neka vrsta Unije (SNS³), posebnih organa (SPS⁴), kao posebna organizacija članova (DSS⁵), negde i kao dobrovoljna organizacija unutar stranke (DS⁶), ili resorni odbor neobaveznog karaktera koji može i ne mora biti osnovan (SSP⁷). Drugu grupu - čine eksterni (spoljni) pravni akti u prvom redu Zakon o mladima, kojim je definisan pravno-politički okvir

³ SNS - Srpska napredna stranka.

⁴ SPS - Socijalistička partija Srbije.

⁵ DSS - Demokratska stranka Srbije.

⁶ DS - Demokratska stranka.

⁷ SSP - Stranka slobode i pravde.

omladine u Srbiji, zatim Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2023. - do 2030. godine, Akcioni plan za period 2023.-2025. godine za sprovođenje strategije za mlade i drugi pozitivnopravni, kako domaći tako i međunarodni propisi, koji se direktno ili indirektno bave mladima. Ustav Republike Srbije, nažalost, ne prepoznaje mlade kao izdvojenu kategoriju stanovništva. Mladi su snaga i pogon zdrave i jake države i ekonomije, posebna i osetljiva kategorija, te je neophodno u narednom periodu to prepoznati i u Ustavu kako bi pitanja mladih postala državna i nacionalna pitanja. (Alternativni izveštaj, 2023, str. 20)

Parlamentarni izbori u Republici Srbiji i parlamentarne političke partije

Poslednji izbori za poslanike Narodne skupštine Republike Srbije, raspisani su za 17. decembar 2023. godine, u vezi čega je Republička izborna komisija⁸, na sednici održanoj 3. decembra 2023. godine, donela je odluku o objavljivanju ukupnog broja birača koji na dan 1. decembra 2023. godine, iznosio 6.500.165 birača. (RIK, 2023). Ukupan broj birača koji su glasali na izborima za narodne poslanike Narodne skupštine održanim 17. decembra 2023. godine i ponovljenim na 35 biračkih mesta 30. decembra 2023. godine i na 8 biračkih mesta 2. januara 2024. godine je 3.815.007. (Narodna skupština, 2023). Što se tiče izbornih lista, za razliku od parlamentarnih izbora za narodne poslanike Narodne skupštine održanim 21. juna 2020. godine na kojima ih je bilo ukupno 21, na parlamentarnim izborima održanim 17. decembra 2023. godine bilo ih je nešto manje, odnosno ukupno 18. Potreban cenzus⁹ od 3%

⁸ Republička izborna komisija kao organ za sprovođenje izbora nadležna za izbor: narodnih poslanika, predsednika Republike, neposrednih izbora za članove nacionalnih saveta nacionalnih manjina, ali i za sprovođenje republičkog referenduma. Više na: <https://www.rik.parlament.gov.rs/tekst/sr/166/nadleznost-obaveze-i-ovlasenja.php>, pristupljeno: 31.03.2024. godine,

⁹ Pored izbornog cenzusa u političkom kontekstu cenzus može biti i imovinski, domicilni, obrazovni, poreski i cenzus pola.

glasova¹⁰, osvojilo je svega 5 regularnih izbornih lista i 5 manjinskih izbornih lista, dok broj osvojenih glasova u brojkama i procentu, kao i broja dobijenih mandata u XIV sazivu Narodne skupštine prema rezultatima ostvarenim na izborima izgleda ovako:

1. Izborna lista "Aleksandar Vučić– Srbija ne sme da stane" osvojila je ubedljivo najveću pobedu, tako što je osvojila ukupan broj od 1.783.701 glasova, u procentima to iznosi 46,75%, odnosno ukupno 129 mandata u Narodnoj skupštini;
2. Izborna lista "Srbija protiv nasilja – Miroslav Miki Aleksić – Marinika Tepić" (Stranka slobode i pravde, Narodni pokret Srbije, Zeleno-levi front, Ne davimo Beograd, Ekološki ustanak – Ćuta, Demokratska stranka, Pokret slobodnih građana, Srbija centar, Zajedno, Pokret za preokret, Udruženi sindikati Srbije „Sloga“, Novo lice Srbije) ukupan broj glasova 902.450, što u procentima iznosi 23,65% odnosno 65 mandata,
3. Izborna lista "Ivica Dačić – Premijer Srbije" ukupan broj glasova 249.916, što u procentima iznosi 6,55%, odnosno 18 mandata,
4. Izborna lista "Dr Miloš Jovanović - NADA ZA SRBIJU – Srpska koalicija NADA – Nacionalno demokratska alternativa" – Nova Demokratska stranka Srbije (Novi DSS) – Pokret obnove Kraljevine Srbije (POKS) – Vojislav Mihailović - ukupan broj od 191.431 glasova, što u procentima iznosi 5,01%, odnosno 13 mandata,
5. Izborna lista „MI-GLAS IZ NARODA, prof. dr Branimir Nestorović“ ukupan broj od 178.830 glasova, odnosno 4,68%, odnosno 13 mandata,

¹⁰ Članom 128. Zakona o izboru narodnih poslanika, propisano je da u raspodeli mandata mogu učestvovati samo izborne liste koje su dobile najmanje 3% glasova od broja birača koji su glasali. Ako nijedna izborna lista nije dobila 3% glasova od broja birača koji su glasali, onda sve izborne liste koje su dobile glasove mogu učestvovati u raspodeli mandata. Ovaj Zakon izmenjen je neposredno pre održavanja parlamentarnih izbora 2020. godine, kada su samo tri izborne liste prešle izborni cenzus, a to su bile: lista Aleksandar Vučić – Za našu decu, lista Ivica Dačić (koalicija Socijalističke partije Srbije i Jedinstvene Srbije) i lista Aleksandar Šapić – Pobeda za Srbiju.

6. Manjinska izborna lista "VAJDASÁGI MAGYAR SZÖVETSÉG – Elnökünkért, közösségünkért, a jövőért! – SAVEZ VOJVOĐANSKIH MAĐARA – Za našeg Predsednika, za našu zajednicu, za budućnost!" ukupan broj od 64.747 glasova, što u procentima iznosi 1,69%, odnosno 6 mandata,

7. Manjinska izborna lista "Usame Zukorlić – Ujedinjeni za pravdu" – Stranka pravde i pomirenja – Bošnjaci sandžaka, Tomislav Žigmanov - Demokratski savez Hrvata u Vojvodini" ukupan broj od 29.066 glasova, što u procentima iznosi 0,76% odnosno 2 mandata,

8. Manjinska izborna lista "SDA Sandžaka – dr Sulejman Ugljanin" a ukupan broj od 21.827, što u procentima iznosi 0,57%, odnosno 2 mandata,

9. Manjinska izborna lista „Politička borba Albanaca se nastavlja – Šaip Kamberi“, ukupan broj od 13.501 glasova, što u procentima iznosi 0,35% odnosno 1 mandat,

10. Manjinska izborna lista "Ruska stranka – Slobodan Nikolić" ukupan broj od 11.369 glasova, što u procentima iznosi 0,29%, odnosno 1 mandat. (Narodna skupština, 2023)

Kao što je već i napomenuto na samom početku, svega deset lista je ušlo u parlament, a dati rezultati održavaju izuzetno jaku podršku u narodu prema parlamentarnoj većini koja je osvojila skoro dva miliona glasova građana na proteklim izborima. Dok, o demokratskom raspoloženju i društvenom dijalogu koji u Republici Srbiji zaista postoji najbolje pokazuje prostor i uvažavanje koje je dato predstavnicima manjinskih lista Albanaca, Mađara, Hrvata i Rusa.

Treba napomenuti da trenutno važi proporcionalni izborni sistem, sa Republikom Srbijom kao jednom izbornom jedinicom. Poslanici Narodne skupštine Republike Srbije, njih 250, na ovaj način biraju se tek od 2000. godine. Proporcionalni izborni sistem koji je do tada primenjivan, a u kome su se poslanici birali u 29 izbornih jedinica, promenjen je odlukom kratkotrajne prelazne vlade formirane nakon petooktobarskih promena 2000. godine

(Stamenković, 2022, str. 58) Od 2000. godine, Srbija postaje jedna izborna jedinica i samostalne liste partija nacionalnih manjina potpuno nestaju iz Parlamenta. Promena na jednu izbornu jedinicu nije bila toliko primetna u pogledu predstavljenosti manjina na izborima 2000. godine zbog toga što su 18 političkih partija (uključujući i partije nacionalnih manjina) nastupile zajedno u koaliciji pa se u parlamentu našlo i nekoliko poslanika nacionalnih manjina. Međutim, 2003. godine efekti izbornog sistema sa jednom izbornom jedinicom na celoj teritoriji republike i izbornim pragom od 5% bili su posebno pogubni za manjine koje su ostale bez ijednog predstavnika u parlamentu (Lončar, 2011, str. 362). Tokom dvadeset godina višestranačja u Srbiji, nekoliko puta je menjan izborni sistem, 2004. godine je ukinut izborni prag za nacionalne manjine i uvedene su partijske kvote za žene. (Lončar, 2011, str. 354). Uvođenje mera pozitivne diskriminacije nakon ovih izbora, odnosno ukidanje izbornog praga, bilo je nužno kako bi nacionalne manjine imale bar nekog predstavnika u sledećem skupštinskom sazivu. Na narednim izborima, partije nacionalnih manjina su osvojile ukupno 8 mandata 2007. i 7 mandata 2008. godine (Lončar, 2011, str. 362).

Položaj političke omladine unutar parlamentarnih političkih stranaka

Politička participacija (učesće) mladih u Srbiji se održava kroz: praćenje događaja u politici, prisustvo na javnim tribinama i javnim predavanjima i javnim skupovima, prisustvovanje predizbornim mitinzima stranaka i kandidata, glasanje na izborima, učestvovanje na izborima kao članovi odbora, kandidati ili posmatrači, učestvovanje na štrajkovima, demonstracijama, protestima i mitinzima. (Jarić, Živadinović, 2012, str. 190-191) Međutim, preduslov učesća jeste, da za početak mladi budu prepoznati u svojim političkim partijama. To se posebno odnosi na partije koje su na vlasti, jer im omogućavaju po prirodi stvari jaču poziciju ali i „vidljivost“ u društvenim tokovima. Prepoznavanje se može desiti na jedan jedini mogući način, a to je kroz njihovo pozicioniranje odnosno zauzimanje adekvatne hijerarhijske

pozicije u stranačkoj organizaciji. Specijalizovan organ unutar stranke koji se bavi samo političkim pitanjima mladih ujedno predstavlja i mesto odakle će se stvarati novi politički kadrovi koji će, kada dođe vreme, zauzimati pozicije prema svojim kompetencijama i sposobnostima i doneti novu energiju na političkoj sceni koja je uvek potrebna.

Kada su u pitanju mlade osobe u Vladi Republike Srbije, u poslednjih 15 godina samo dva ministra su bila mlađa od 30 godina. U pitanju su Nikola Selaković, koji je sa 29 godina postao ministar pravde i državne uprave u prvoj vladi Ivice Dačića, formiranoj 2012. godine i Lazar Krstić, koji je sa 29 godina postao ministar finansija u drugoj vladi Ivice Dačića, formiranoj 2013. godine (Alternativni izveštaj, 2023, str. 83) Što se tiče Narodne skupštine u periodu od 2008. godine do 2023. godine, broj mladih poslanika je varirao tako da je 2008. godine izabrano 22 mlada poslanika, 2012. godine 8 poslanika, 2014. godine 5 poslanika, 2016. godine 3 poslanika, 2019. godine 4 poslanika, 2020. godine 28 (i to je najveći broj mladih poslanika u novijoj istoriji), 2021. godine 22 poslanika, 2022. godine 14 poslanika i 2023. godine 9 poslanika (Alternativni izveštaj, 2023, str. 82). Republika Srbija, ima čak 129 političkih stranaka koje su uredno registrovane u Registru političkih stranaka koje vodi nadležno Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave¹¹, iako je višestranačje svega nekoliko decenija prisutno a naša država nije toliko mnogoljudna za tako veliki broj partijskih opcija. Problem kod postojanja prevelikog broja partija jeste, u tome što je i poznato u političkoj praksi, da se uz velike i dominantne političke partije na izborima često priključuju one

¹¹ Političku stranku mogu osnovati najmanje 10.000, a političku stranku nacionalne manjine 1.000 punoletnih i poslovno sposobnih državljana Republike Srbije. Politička stranka se osniva na osnivačkoj skupštini donošenjem osnivačkog akta, programa, statuta i izborom lica ovlašćenog za zastupanje političke stranke. Prijavu za upis političke stranke u Registar političkih stranaka podnosi lice ovlašćeno za podnošenje prijave za upis u Registar u roku od 30 dana od dana osnivanja političke stranke. Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave je dužno da donese rešenje o upisu političke stranke u Registar u roku od 30 dana od dana predaje uredne prijave za upis. Rešenje o upisu političke stranke u Registar objavljuje se u „Službenom glasniku Republike Srbije“. (Više na: <https://mduls.gov.rs/registri/registar-politickih-stranaka/> pristupljeno: 14.04.2024. godine.)

sa slabijim ili nikakvim političkim uticajem. Osim toga, velika većina njih i ne učestvuje na izborima redovno, pa se postavlja pitanje revidiranja ovog registra kako bi se njihov broj sveo na onaj koji odgovara faktičkom stanju, odnosno onim koje učestvuju u izbornim procesima.

Naprimer jedna od izbornih lista koja je učestvovala na izborima imala je čak 13 koalicioničkih političkih stranaka od kojih dobar deo nema nikakvu političku težinu i čine ih uglavnom nekolicina aktivista različitih nevladinih organizacija koji su ujedno i članovi tih „partija“. Problem kod „preklapanja“ građanskih udruženja i političkih partija jeste onda kada one svoje donacije da zloupotrebljavaju baveći se političkim pitanjima usmerenim isključivo protiv vlasti, iako bi iz ugla nedržavnog (nevladinog) sektora, spornim pitanjima a kojih ima uvek u svakoj državi, trebalo da pristupaju nepristrasno i profesionalno. Kada profesionalizam izostane, one se ne mogu više nazivati nevladinim, već suprotno. Osim toga, u takvom „preklapanju“ baš slučajno ili ne, uvek stoje grantovi stranih država koje putem tzv. „meke moći“ ostvaruju svoje interese i jačaju svoje pozicije.

Ono što takođe karakteriše neprirodno preširoke koalicije jeste odustvo zajedničke ideologije i ciljeva pa se često dešava da traju od izbora do izbora ali i utisak da je zbog mnoštva stranaka na jednoj strani društvo podeljeno na dve velike grupe, one koji su za vlast i one koji su protiv vlasti. Takve oštre bipolarne podele nesporno vode ka produbljivanju društvenog konflikta i krizi. Ne smemo zanemariti da ovakva situacija mora da bude pod strogom kontrolom i nadzorom bezbednosnih službi, jer može biti vrlo lako zloupotrebljena za ciljeve nekih nama neprijateljski nastrojenih država posebno ako se uzme u obzir sama „javnost“ takve situacije. Prisećanja radi, tokom krize u Jugoslaviji koja se završila rasparčavanjem države postojala je baš takva duboka bipolarizacija društva. Kod opozicije nije postojala suštinska kohezija, plan i zajednički politički program već ih je ujedinjavalo isključivo to da su protiv režima i kako da ih smene i dođu na njihova mesta što se kasnije pokazivalo kao pogubno, posebno na primeru politike koju su vodili prema AP KiM. Danas već znamo i nije tajna da je u tome učestvovala u najvećem

delu američka služba, ali i druge strane službe koje su imale svoje interese. Svake stranke pa i one opozicione imaju pravo na različito mišljenje ali one ne smeju da dozvole da ih zloupotrebe strane sile i da takvim neobazrivosim i neozbiljnim pristupom politici i stave kompletnu državu u rizik.

U skladu sa svime napred navedenim da bi se izbeglo široko i iscrpno analiziranje mnoštva partija izbor autora je bio da se osvrne na prethodno održane parlamentarne izbore 17. decembra gde je potreban cenzus prešlo svega 10 izbornih lista - 5 regularnih i 5 manjinskih, te da u okviru svake liste, izdvoji po jednu, po pravilu najdominantniju političku stranku, kao reprezentativni „uzorak“ date koalicije, odnosno jednu ili dve stranke ukoliko nije bilo više stranaka u koaliciji.

To su: 1) ispred kolacije „Srbija ne sme da stane“ - Srpska napredna stranka, 2) ispred kolacije „Srbija protiv nasilja“ - Stranka sloboda i pravde, 3) ispred kolacije „Ivica Dačić - premijer Srbije“ - Socijalistička partija Srbije, 4) ispred koalicije „NADA“ - Nova Demokratska stranka Srbije i Pokret obnove Kraljevine Srbije. Od manjinskih partija odnosno koalicija: Savez vojvođanskih Mađara, Stranka pravde i pomirenja (sa najdominantnijim uticajem u koaliciji), Stranka demokratske Sanžaka (SDA), Ruska stranka.

Pokret „MI - glas iz naroda“ koji je prešao cenzus, nije politička partija¹² zbog čega će biti izuzet iz analize, dok je Partija za demokratsko delovanje, inače albanska manjinska partija, iako osnovana 1990. godine danas nema omogućen pristup sajtu, samim tim ni dokumentima iz kojih se može izvršiti predmetna analiza te je iz navedenih razloga ona takođe izuzeta.

1) Srpska napredna stranka

Srpska napredna stranka (SNS) je u svom Statutu, odnosno članu 75. stav 1. tačka 7) omladinu - Uniju mladih, ustanovila kao savetodavno i stručno telo. Dalje, članom 83. Statuta, definiše ciljeve kao što su: uključivanje

¹² „Mi - glas iz naroda“ u evidenciji Agencije za privredne registre (APR) vodi se kao udruženje građana sa datumom registracije od dana 26.09.2023. godine.

mladih članova Stranke u rešavanje problema mladih u Republici Srbiji i preuzimanje odgovornosti za formiranje ukupne politike zemlje, uz očuvanje tradicionalnih vrednosti i integraciju u savremene međunarodne tokove. Odluku o formiranju Unije mladih Srpske napredne stranke donosi Glavni odbor. Odlukom o formiranju imenuje se predsednik Unije mladih Srpske napredne stranke i određuje njena struktura i način odlučivanja. Unija mladih Srpske napredne stranke donosi, uz saglasnost Glavnog odbora, akt kojim definiše oblik i način delovanja. Potrebno je napomenuti da se u praksi ona ne zove Unijom, već Savetom za omladinu, koja funkcioniše u okviru opštinskih i gradskih odbora kao ravnopravan Savet sa ostalim.

2) Stranka sloboda i pravde

Statut Stranke slobode i pravde (SSP) nema posebne članove koji izdvajaju omladinu, kao kod većine stranaka, već je to pitanje rešeno u članu 85. Statuta kroz opšti institut resornog odbora. Resorni odbor je definisan kao savetodavno stručno telo koje čine stručnjaci u oblastima u kojima je resorni odbor osnovan, koje se saziva radi zauzimanja profesionalnih stavova o pitanjima iz oblasti ljudskih i manjinskih prava, pravosuđa, državne uprave i lokalne samouprave, poljoprivrede, ekologije, ekonomije i finansija, spoljnih i unutrašnjih poslova, odbrane, prosvete, zdravlja, rada i zapošljavanja, brige i porodici, omladine i sporta, kulture i informisanja, privrede, saobraćaja i infrastrukture i drugih oblasti od značaja za život građana.

Resorni odbor se može osnovati i tako da obuhvati pitanja od značaja za oblast određene društvene grupe. Sektor resornih odbora čine koordinator Sektora i predsednici resornih odbora. Koordinator Sektora imenuje Predsedništvo, na predlog predsednika Stranke. Predsednike resornih odbora imenuje Predsedništvo na predlog koordinator Sektora. Resorni odbor može se organizovati na nivou teritorijalne organizacije Stranke. Organizacija Sektora resornih odbora uređuje se Pravilnikom o resornim odborima koji donosi Predsedništvo. Na sajtu Stranke slobode i pravde za sada nije dostupan pravilnik, osim Pravilnika o lokalnoj organizaciji SSP koja ne uključuje

odredbe vezane za uređivanje pitanja resornih odbora, odnosno eventualnog resora za omladinu.

3) Socijalistička partija Srbije

Socijalistička partija Srbije (SPS) u glavi IX Statuta, koja se odnosi na posebne oblike organizovanja i delovanja, Socijalističku omladinu definiše članom 70. kao svoj podmladak. Socijalistička omladine Srbije je poseban oblik organizovanja i delovanja SPS. Podmladak Socijalističke partije Srbije čine članovi do navršene 30. godine. Predsednici Socijalističke omladine su po funkciji članovi izvršnih odbora odgovarajućih odbora SPS. Dokumenti i odluke Socijalističke omladine Srbije podležu obaveznoj saglasnosti Izvršnog odbora Glavnog odbora SPS. Socijalistička omladina ima svoj pečat.

Glavni odbor SPS, je na sednici održanoj 2015. godine doneo Pravilnik o organizaciji i delovanju socijalističke omladine Srbije, koji sadrži čak 44 članova kojim se uređuju bliža pitanja u vezi sa: osnovnim odredbama, organizacijom i članstvom, ogranima Socijalističke omladine, teritorijalnim organizovanjem, organima u opštini, gradu, pokrajini i Republici, kao i finansiranjem. Predsednik Socijalističke omladine Srbije po funkciji je i član Predsedništva.

4) Nova Demokratska stranka Srbije i Pokret obnove kraljevine Srbije

4.1. *Nova Demokratska stranka Srbije* (NDSS) u glavi V Statuta, članu 72. definiše omladinu, odnosno njen pojam i nadležnosti. U okviru Stranke Omladina Nove Demokratske stranke Srbije, je posebna organizacija članova stranke mlađih od 29 godina. Omladina Nove Demokratske stranke Srbije stalno učestvuje u svim delatnostima koje organizuje Stranka, sprovodi odluke svojih organa, Predsedništva, Izvršnog odbora i opštinskih odbora Stranke. Predsedništvo Omladine Nove Demokratske stranke Srbije podnosi najmanje jednom u tri meseca Predsedništvu stranke izveštaj o svome radu.

Dalje, članom 73. Statuta definiše njene organe i akte. Najviši organ Omladine Nove Demokratske stranke Srbije je Skupština. Sazivanje Skupštine Omladine

Nove Demokratske stranke Srbije i njen rad propisuju se Poslovníkom Omladine Nove Demokratske stranke Srbije. Drugi organi Omladine Nove Demokratske stranke Srbije uređuju se Poslovníkom Omladine Nove Demokratske stranke Srbije koji podleže odobrenju Predsedništva stranke, u skladu sa Statutom. Nadležnost, izbor, trajanje i prestanak mandata i međusobni odnos organa Omladine Nove Demokratske stranke Srbije uređuje se Poslovníkom Omladine Nove Demokratske stranke Srbije koji donosi Skupština Omladine Nove Demokratske stranke Srbije. Predsedništvo Omladine Nove Demokratske stranke Srbije donosi posebne poslovničke o radu svih organa Omladine Nove Demokratske stranke Srbije. Akti Omladine Nove Demokratske stranke Srbije podležu odobrenju Predsedništva stranke.

Isto tako skupštinu stranke čine svi članovi Predsedništva omladine (član 11.). Dok, Skupština stranke bira 7 članova za Glavni odbor po predlogu Predsedništva omladine (član 17.). Predsednik Omladine ujedno i član predsedništva (član 29.), ali i član Glavnog odbora (član 16.). Dakle, Predsednik Omladine jedini po funkciji dok se ostali predsednici Omladine biraju za članove Glavnog odbora. Prema članovima 40, 42, 51, 62. Statuta predsednici omladina u pokrajinskim, okružnim, opštinskim i gradskim organima stranke prisustvuju sednicama ali ne ulaze u kvorum za odlučivanje. NDSS ima i Poslovník o radu omladine NDSS-a koji sadrži 34 odredbe koje se odnose na: osnovne odredbe, članstvo, centralne organe (skupštinu, predsedništvo, predsednika, savete i izvršni odbor omladine) i teritorijalno uređenje.

4.2. *Pokret obnove Kraljevine Srbije* (POKS) u glavi VII Statuta koja se odnosi na posebne oblike organizovanja i delovanja, u članu 76. definiše Srpsku kraljevsku omladinu (SKO) odnosno njen pojam i nadležnost kao poseban oblik organizovanja i delovanja Stranke, odnosno organizaciju članova Stranke mlađih od 29 godina. SKO stalno učestvuje u svim delatnostima koje organizuje Stranka, sprovodi odluke najviših i lokalnih organa Stranke. SKO podnosi najmanje jednom u tri meseca Predsedništvu Stranke izveštaj o svome radu. Članom 77. definisani su organi i akti SKO. Najviši organ SKO je Skupština. Sazivanje i rad Skupštine SKO, nadležnost, izbor, trajanje i

prestanak mandata i međusobni odnos organa SKO uređuje se Poslovníkom o radu SKO. Poslovník donosi Skupština SKO, u skladu sa Statutom. Akti SKO podležu odobrenju Predsedništva Stranke. Predsednik SKO je po funkciji član Skupštine (član 17.), Glavnog odbora (član 22.), Predsedništva (član 39.), dok su predsednici omladina po funkciji članovi odgovarajućeg opštinskog odbora (član. 65.) i nadležnog gradskog odbora (član 68. Statuta).

Kao i NDSS i POKS ima Poslovník o radu SKO koji postoji od 2018. godine koji u 83 člana pitanje omladine unutar stranke definiše opštim odredbama, odredbama koje bliže uređuju pitanje članstva u SKO, organizacije i rada (organa, opštinske i gradske organizacije) kao i prestanak rada omladine stranke.

Manjinske stranke

5) Savez vojvođanskih Mađara

Savez vojvođanskih Mađara (SVM) u članu 47. Statuta definiše pojam foruma kao radno telo ustanovljeno u cilju međusobne saradnje članova SVM koji su u istovetnoj ili sličnoj životnoj situaciji. Članstvo u forumima je dobrovoljno. SVM uz učešće svojih redovnih članova mladih od 30 godina može da osnuje omladinski forum: na mesnom, opštinskom, gradskom, okružnom i centralnom nivou. Forumi, kao takvi, mogu da učestvuju na manifestacijama i u radu SVM-a, podržavaju izborne kampanje SVM-a na svim nivoima, podnose inicijative i predloge Savetu SVM i Predsedništvu. Unutrašnja organizacija i rad foruma uređuje se Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i radu SVM, u skladu sa Statutom.

6) Stranka pravde i pomirenja

Stranka pravde i pomirenja (SPP) u Statutu u glavi XIX, koja se odnosi na načela delovanja radi ostvarivanja osnovnih programskih načela i ciljeva, definiše *afirmaciju mladih* kao obavezu da se sa svih pozicija, a posebno pozicije vlasti, uspostavi ambijent u kome će se mlade generacije kvalitetno odgajati i obrazovati i u kome će moći afirmisati svoje kvalitete formirajući se kao sposobne i čvrste ličnosti spremne da ponesu breme lične, porodične

i kolektivne odgovornosti. Isto tako i u načelu VIII koji se odnosi na otvaranje novih radnih mesta predviđeno je zapošljavanje značajnog broja mladih ljudi kako bi se uspostavio minimum socijalne pravde.

Stranka pravde i pomirenja (SPP) članom 45. Statuta definiše da su Mladi SPP-a organizacija članova mlađih od 29 godina koji pristanu da deluju u okviru organa Mladih SPP i članova koji se učlane direktno u Mlade SPP. Mladi SPP promovišu program među omladinom. Mladi SPP/SPP su autonomni u svom radu i odgovaraju Predsedništvu stranke. Način rada Mladih SPP/SPP uređuje se Pravilnikom Mladih SPP koji donosi Glavni odbor na prijedlog Kongresa Mladih. Mladi SPP imaju svoj tekući račun i pečat. Članom 59. tačka 14) Statuta definisan je i Pravilnik o radu mladih SPP kao akt stranke. Pravilnik sadrži 51. član u vezi sa uvodnim odredbama, članstvom, organizacijom, lokalnom organizacijom, finansijama i prelaznim i završnim odredbama.

Mladi SSPa su ujedno i članovi Kongresa (član 19.), Glavnog odbora (član 24.), Predsedništva (član 30.), Sekretarijata (član 38.), Predsednik IO Mladih kao član Izvršnog odbora (član 40.), kao i gradskih i opštinskih odbora (član 53. Statuta).

7) SDA Sanžaka

Stranka demokratske akcije Sandžaka (SDA) članom 66. Statuta definiše Asocijaciju mladih Sandžaka (AM) kao njenu omladinsku organizaciju. AM je poseban oblik organizovanja i delovanja Stranke. AM čine članovi do navršene 30. godine. Predsednici ogranaka AM, po funkciji su članovi Izvršnih odbora ogranaka. Predsednik Asocijacije mladih na centralnom nivou stranačkog organizovanja je član Glavnog odbora po funkciji. Organizacija i delovanje AM uređuju se pravilnikom koji donosi Glavni odbor Stranke. Dokumenti AM podležu obaveznoj saglasnosti Glavnog odbora, dok odluke AM podležu obaveznoj saglasnosti Predsedništva Stranke. AM može imati svoj pečat. Odluku o izgledu pečata donosi Glavni odbor Stranke.

Nespecifično za do sada navedene Statute parlamentarnih stranaka je, da prilikom izbora organa Stranke na svim nivoima organizovanja, na izbornim

listama mora biti najmanje 20 odsto kandidata mlađih od 30 godina iz redova Asocijacije mladih (član 64.). Predsednik AM je po funkciji član Glavnog odbora (član 42. Statuta).

8) Ruska stranka

Ruska stranka članom 29. Statuta omladinu definiše kroz Forum mladih Stranke (Forum mladih) koja je dobrovoljna omladinska organizacija članova Stranke između 18 i 30 godina starosti. Ciljevi i vrednosti Foruma mladih su: pomoć mladim članovima da aktivno učestvuju u radu organa Stranke; organizovanje društvenih aktivnosti za mlade članove Stranke i mlade u Srbiji; organizovanje treninga i političkog obrazovanja za mlade članove Stranke; formiranje organa Stranke o pitanjima od posebnog značaja za mlade u Srbiji; motivisanje mladih za bavljenje politikom i učešće na izborima; privlačenje i motivisanje mladih za članstvo u Stranci; održavanje najboljih odnosa sa organizacijama mladih koje deluju unutar srodnih partija u Evropi i svetu. Organi Foruma mladih su: Kongres Foruma mladih; Predsedništvo Foruma mladih; predsednik Foruma mladih. Teritorijalna organizacija i nadležnost Foruma mladih uređeni su Pravilnikom Foruma mladih koji za sada nije dostupan na sajtu. Predsednik Foruma mladih podnosi izveštaj o radu Kongresu. Forum mladih ima sopstveni pečat. Članovi Predsedništva foruma mladih čine Kongres (član 13.) i Predsedništvo (član 16. Statuta).

ZAKLJUČAK

Kao što se može iz priloženog zaključiti ne postoji stranka a posebno ne parlamentarna da u svom statutu ili pravilnicima koji prate taj statut ne pominje omladinu kao posebnu kategoriju svog članstva. Negde je ona posebna organizacija članstva odvojena od ostalog stranačkog aparata, negde je deo njega, ali sve u svemu postoji. Štaviše, dobar deo njih ima Pravilnike koji prate statut jer to pokazuje spremnost rukovodstva da pruži prostor omladini

da se razvija i da učestvuje u stranačkom i političkom životu. Bez njegovog proklamovanja u takvim aktima to ne bi bilo moguće.

U okviru navedenih statuta postoji i loša praksa a to je da se omladina svrstava u resore, jer ona ne može biti resor poput resora za naprimer ekološko pitanje ili komunalno pitanje, jer nije privremenog karaktera već je trajna kategorija. Takva rešenja u okviru pravnih akata treba izbegavati kada je omladina u pitanju jer ona ne treba da izgleda kao nešto bez čega se u jednog političkoj stranci može, odnosno ona ne sme da ima karakter neobaveznosti.

Važno je da omladina unutar političkih stranaka ima mesto u Glavnom, Izvršnom, kao i u opštinskim i gradskim odborima. Na njima najpre jer se odatle počinje, a u više organe kako bi omladina imala prostor za svoj razvoj i napredak. Osim toga, u Glavnom odboru i Predsedništvu se donose odluke, te bi bilo, kao što je i rečeno na početku, besmisleno donositi ih bez učešća mladih.

REFERENCE

Naučna literatura:

Zara Lavchyan, Howard Williamson, (2021), *Osnovi omladinske politike*, Savet Evrope i Evropska komisija.

Marko Stojanović, (2021), *Okvir sistema brige o mladima: analitički izveštaj o sprovedenoj komparativnoj analizi međunarodnog i nacionalnog normativnog okvira sa razmatranjima i preporukama*, Međunarodna organizacija za migracije (IOM). Beograd.

Dilić Edhem, (1971), *Društveni položaj i orijentacija seoske omladine*, Institut za ekonomiku poljoprivrede i sociologiju sela, Zagreb i Institut društvenih nauka, Beograd.

Gabrijela Stojković Miletić, (2022), *Način života i potrebe mladih u selima pčinjske oblasti: primer sela Tibužde, Rataje i Vrtogoš*, Demografija, Univerzitet u Beogradu, Geografski fakultet, IXX-2022. Beograd.

Viktor Stamenković, (2022), *Proporcionalni izborni sistem sa jednom izbornom jedinicom i teritorijalna reprezentativnost parlamenta – primer Srbije, Holandije i Izraela*. Političke perspektive 1:53-81

Suzana Marković-Krstić, (2008), *Fenomen omladine u društveno-istorijskom kontekstu*, Filozofski fakultet u Nišu, Godišnjak za sociologiju br. IV.

Marko Parezanović, (2024), *Zaštita ustavnog poretka*, Institut za srpsku kulturu Priština – Leposavić.

Stojanović Boban, Aleksandar Ivković, Boris Kaličanin, (2023), *Alternativni izveštaj o položaju mladih u Republici Srbiji*, Krovna organizacija mladih Srbije – KOMS, Beograd.

Lončar Jelena, (2011), *Predstavljenost manjina i marginalizovanih grupa u parlamentu Republike Srbije*, Fondacija Friedrich Ebert Stiftung, Fakultet političkih nauka – Centar za demokratiju, Beograd.

Jarić, Živadinović, (2012), *Politička aktivnost mladih*, Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu, Beograd.

Pravni i drugi izvori:

Zakon o mladima ("Sl. glasnik RS", br. 50/2011 i 116/2022 - dr. zakon)

Zakon o izboru narodnih poslanika ("Sl. glasnik RS", br. 14/2022)

Republička izborna komisija, Odluka o objavljivanju ukupnog broja birača u Republici Srbiji za izbore za narodne poslanike Narodne skupštine, raspisane za 17. decembar 2023. godine: 108/2023-3 ("Službeni glasnik RS", broj 108 od 3. decembra 2023. godine).

Narodna skupština (Narodna skupština u brojkama) <http://www.parlament.gov.rs/>

Registar političkih stranaka: <https://mduls.gov.rs/registri/registar-politickih-stranaka/>

Republička izborna komisija (RIK) <https://www.rik.parlament.gov.rs/tekst/sr/166/nadleznost-obaveze-i-ovlasčenja.php>, pristupljeno: 31.03.2024. godine

Statut Srpske napredne stranke: <https://www.sns.org.rs/o-nama/statut-srpske-napredne-stranke>

Statut Stranke slobode i pravde: <https://ssp.rs/o-nama/dokumenti/statut/>

Statut Socijalističke partije Srbije: <https://www.sps.org.rs/wp-content/uploads/2019/02/STATUT-SPS-2018.pdf>

Pravilnik o organizaciji i delovanju Socijalističke omladine Srbije: <https://www.sps.org.rs/wp-content/uploads/2018/02/Pravilnik-o-organizaciji-i-delovanju-Socijalisticke-omladine-Srbije.pdf>

Statut Nove demokratske stranke Srbije: https://www.novidss.rs/files/File/Statut_Novi_DSS.pdf

Pravilnik o radu Omladine Nove demokratske stranke Srbije: https://www.novidss.rs/files/File/2024/POSLOVNIK_O_RADU_OMLADINE.pdf

Statut Pokreta obnove Kraljevine Srbije: <https://poks.rs/wp-content/uploads/2017/11/Statut-POKS-2017.pdf>

Poslovnik o radu Srpske kraljevske omladine: <https://poks.rs/wp-content/uploads/2018/10/PRAVILNIK-O-RADU-SKO.pdf>

Statut Saveza vojvođanskih Mađara: <https://www.vmsz.org.rs/sr/o-nama/dokumenti/statut>

Statut Stranke pravde i pomirenja: <https://spp.rs/statut/>

Pravilnik o radu Mladih SPP: <https://spp.rs/wp-content/uploads/2023/05/Pravilnik-Mladih-SPP-1.pdf>

Statut Stranke demokratske akcije Sandžaka: <https://www.sda.rs/statut/>

Statut Ruske stranke: <https://www.ruskastranka.rs/wp-content/uploads/2023/03/%D0%A1%D0%A2%D0%90%D0%A2%D0%A3%D0%A2-%D0%A0%D0%A3%D0%A1%D0%9A%D0%95-%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%9D%D0%9A%D0%95.pdf>

mr Kristina MEHOVIĆ

Government of the Republic of Serbia

POSITION OF POLITICAL YOUTH IN THE PARLIAMENTARY POLITICAL PARTIES OF THE REPUBLIC OF SERBIA

Abstract

The position of political youth, i.e. youth who deal with political issues in various direct and indirect ways, has one prerequisite for existence and action, and that is its proclamation in the most important legal and political acts of all political organizations - in the statute, and then in the regulations on the work of the political party bodies. In that case, so (un)defined - political youth has concrete and real mechanisms through which it acts, i.e. through which it implements the policy that is considered "youth" regardless of whether it is in power or not. All the more, because it would be extremely unusual to expect politicians who are not young to deal with their issues before the young, or even worse, without them. Defining the youth, their work and responsibilities, within the acts of political parties, represents at the same time the recognition of their political subjectivity and implies their inclusion in the broader social and political - and not only fictitious-political life and gives it a certain weight.

The paper will mention only the parties of the current convocation of the National Assembly of the Republic of Serbia that, in the parliamentary elections held in December 2023, won the electoral census of 3% for entering the parliament, with two exceptions, primarily due to the fact that at the moment there are 129 registered of political parties, which is not possible, nor expedient, to process.

Keywords : political parties, elections, parliament, youth, politics